

УДК 658.821(045)

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СИСТЕМИ ЇХ ВЗАЄМОДІЇ

MODERN MECHANISMS OF THE STATE ADMINISTRATION AND THEIR SYSTEM OF INTERACTION

Бондарчук Л.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті досліджені та охарактеризовані сучасні механізми державного управління. Розглянуто державне управління та сучасні методи застосування механізму державного управління з погляду теорії та практики. Проаналізовано основні складники та структуру механізму сучасного державного управління. Розглянуто основні риси сучасного механізму державного управління.

Ключові слова: державне управління, механізм державного управління, економіка, менеджмент, принципи державного управління.

В статье исследованы и охарактеризованы современные механизмы государственного управления. Рассмотрены государственное управление и современные методы применения механизма государственного управления с точки зрения теории и практики. Проанализированы основные составляющие и структура механизма современного государственного управления. Рассмотрены основные черты современного механизма государственного управления.

Ключевые слова: государственное управление, механизм государственного управления, экономика, менеджмент, принципы государственного управления.

The article investigates and describes the modern mechanisms of state administration. The article considers state administration and modern methods of applying the mechanism of state administration from the point of view of theory and practice. The main components and structure of the mechanism of modern state management are analyzed. The main features of modern state management mechanism are considered.

Keywords: state administration, mechanism of state administration, economy, management, principles of state administration.

Постановка проблеми. Державне управління економічними процесами в Україні в ринкових умовах проходить стадії розвитку й удосконалювання, покликані забезпечити формування демократичного суспільства. Основне завдання його нового етапу, конституційного реформування, полягає в побудові ефективної системи державного управління, ефективної взаємодії гілок влади, які б відповідали стандартам демократичної правової держави із соціально орієнтованою ринковою економікою. Ця система має бути прозорою, забезпечувати верховенство закону, незмінне дотримання конституційних прав і свобод особистості, утвердження дієвих механізмів громадського контролю за діяльністю законодавчої та виконавчої гілок влади.

Реалізація цих положень полягає у впровадженні та затвердженні таких механізмів, які забезпечували б результативність управлінських рішень, поділ і збалансування повноважень та відповідальності різних рівнів влади

і місцевого самоврядування у сфері надання державних і громадських послуг. Ця проблема вже обговорювалася на різних рівнях, вчені та політики наводять безліч причин, які зумовлюють гальмування реалізації всіх цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем підвищення ефективності функціонування системи державного управління присвячені праці В. Авер'янова, В. Бакуменко, Ю. Бажала, В. Воротіна, Н. Нижник, С. Поважного, Г. Губерній, Н. Глазунової, Ю. Гришана, А. Дьоміна, О. Кілієвич, Н. Єфремової, Д. Маляра та інших, а також зарубіжних учених – Г. Атаманчука, І. Василенко, М. Вебера, В. Вільсона, Д. Епштейна, П. Друкера. Проблеми оцінки функціонування системи державного управління досліджували І. Артим, А. Гошко, Р. Білик, О. Кулініч, Т. Проценко, В. Цветков та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне функціонування економіки

та механізму державного управління можливе за умови прогнозування і планування її розвитку та ефективної системи управління народним господарством. У ринковій економіці частіше вдаються до терміна «регулювання», бо держава прагне більше користуватися непрямими важелями впливу замість прямих адміністративних для створення більшої свободи діяльності суб'єктів господарювання.

Теорія і практика державного управління та сучасного застосування менеджменту державного управління свідчить про наявність двох підходів до механізму організації регулюючого впливу на розвиток національної економіки. За ступенем і характером використання різних способів державного впливу можна виокремити механізм державного управління, заснований на прямій участі держави в економічних процесах, і механізм непрямой участі, який у більшості підходів прийнято називати державним регулюванням економіки [2, с. 63].

Державне управління має чітко виражений публічний характер: проводить у життя юридично владні розпорядження, що містяться в законодавчих актах, здійснює функції поточного управління, являє собою державну діяльність з управління справами суспільства. У процесі здійснення цієї діяльності суб'єкти управління використовують надані їм розпорядчі повноваження, права щодо прийняття владних актів управління, які є обов'язковими і забезпечуються заходами державного примусу.

Основні риси механізму державного управління [1, с. 178]:

1. Управління є функцією організованих систем різної природи (біологічних, технічних, соціальних), що забезпечує їх цілісність, тобто досягнення поставлених перед ними завдань, збереження їх структури, підтримання режиму їхньої діяльності.

2. Управління слугує інтересам взаємодії складників тієї або іншої системи елементів, що представляють єдине ціле, із загальними для всіх елементів завданнями.

3. Управління – внутрішня якість цілісної системи, основними елементами якої є суб'єкт (керуючий елемент) і об'єкт (керований елемент), що постійно взаємодіють на засадах самоорганізації (самоврядування). Тобто наявний зворотний зв'язок.

4. Управління передбачає не тільки внутрішню взаємодію складників системи елементів. Існує безліч взаємодіючих цілісних систем різного ієрархічного рівня, що припускає здійснення управлінських функцій як внутрішньосистемного, так і міжсистемного характеру. В останньому разі система вищого порядку відіграє роль суб'єкта управління стосовно системи нижчого порядку.

5. Управління по своїй суті зводиться до керуючого впливу суб'єкта на об'єкт, змістом якого є упорядкування системи, забезпечення

її функціонування відповідно до закономірностей її існування і розвитку. Це – цілеспрямований вплив, що реалізовується у зв'язках між суб'єктом і об'єктом та здійснюється безпосередньо суб'єктом управління.

6. Управління реальне тоді, коли наявне підпорядкування об'єкта суб'єкту управління, керованого елемента системи її керуючому елементу. Отже, управлінський вплив – прерогатива суб'єкта управління.

Механізм державного регулювання економіки – це цілеспрямована діяльність держави в особі відповідних законодавчих, виконавчих і контролюючих органів, які за допомогою системи різних методів та інструментів забезпечують досягнення поставленої мети і вирішення найважливіших економічних і соціальних завдань відповідного етапу розвитку економіки, регламентують господарські відносини в суспільстві [3, с. 381].

Таким чином, представляється можливим виявити основні риси механізму державного управління економікою, заснованого на державному регулюванні. Його основними рисами є перевага частки ринкового саморегулювання в управлінні економікою в державі; обмежене використання методів державного регулювання з перевагою економічних засобів впливу; головним регулюючим впливом держави є формування відповідного клімату сприяння розвитку пріоритетних галузей і сфер економіки.

Таке регулювання здійснюється на основі певного механізму, на вході якого знаходяться адміністративні ресурси і легітимні владні впливи уповноважених органів державного управління, які містять елементи як спонукання, так і примусу до дії. На виході маємо результат державного впливу, який виражається в кількісних статистичних показниках економічного і соціального розвитку держави та якісних показниках соціальної задоволеності суспільства. Функціонування механізму здійснюється шляхом впливу централізованих органів державного управління та органів місцевого самоврядування з використанням вищеназваних владних повноважень, визначених нормативно-правовими актами держави, системою заходів адміністративного, правового та економічного характеру на суб'єктів управління та соціально-економічні процеси країни з метою отримання бажаних результатів розвитку економіки і суспільства. Описаний вище механізм доцільно представити схематично на рис. 1.

У процесі реалізації наведеного механізму державного впливу держава здійснює низку покладених на неї функцій, якісний і кількісний склад яких визначається ступенем розвитку економіки країни. Світовий історичний досвід показує, що чим більше країна відстає у своєму економічному розвитку, тим більше господарських функцій змушені приймати на себе державні органи.

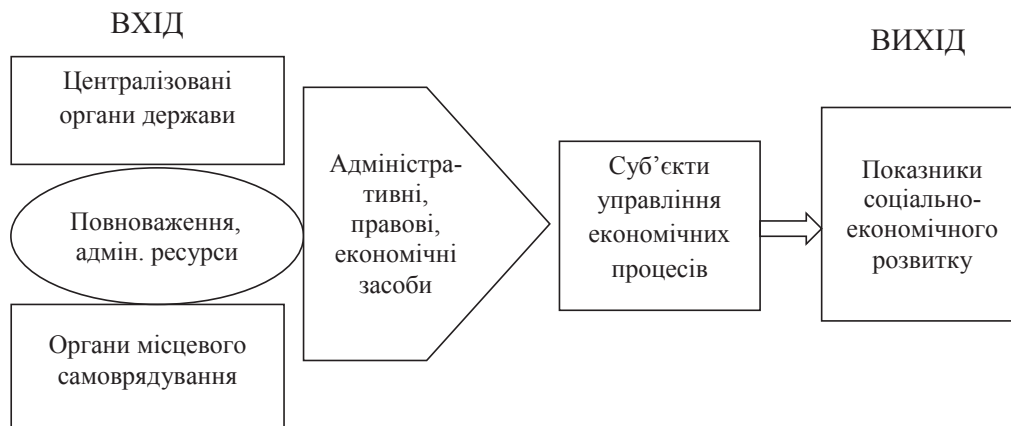

Рис. 1. Механізм впливу держави на економіку (авторська розробка)

Принципи державного управління як складник механізму державного управління в сучасних умовах – важлива категорія управлінської науки, одна з її основ. Принципи як поняття теорії відображають сутність і реальність процесів державного управління, підпорядковуючись певним законам. Принципи – це специфічне поняття, змістом якого є не стільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язок, скільки наше знання про них. Вони являють собою результат узагальнення людьми об'єктивних законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним началом їхньої діяльності [5, с. 237]. Можна зазначити, що принципи управління характеризуються двома ознаками, такими як:

- належність до пізнаних наукою і практикою позитивних закономірностей;
- зафіксованість у суспільній свідомості.

Принцип є результатом наукового пізнання, при цьому слід урахувати, що не всі закономірності, відносини і взаємозв'язки державного управління сьогодні досліджені та сформульовані у вигляді принципів. Практична дія принципів не залежить від них самих, а повністю визначається ставленням до них людей. Лише знати принципи недостатньо, необхідно ще хотіти і могли застосувати їх в управлінській діяльності [6].

На практиці принципами управління керуються згідно з політичними, соціально економічними та культурними умовами, що склалися в суспільстві. Принципи управління обґрунтовують, роз'яснюють зв'язки як між об'єктом і суб'єктом управління, так і всередині кожного з них. Вони відображають властивості, притаманні управлінській системі загалом, а також окремим її елементам, явищам, процесам. Принципи відображають зміст і взаємозв'язки основних елементів системи управління. Принципи державного управління динамічні за змістом і формою, вони формуються людьми у зв'язку з конкретними політичними, соціально-економічними і культурними чинниками, відображаючи ступінь творчого використання закономірностей державного управління. Без-

посередньо на практиці принципи управління набувають характеру норм, правил, якими керуються в управлінській діяльності. Гнучкість і динамізм принципів державного управління проявляється і в тому, що у кожній конкретній сфері діяльності формуються свої конкретні принципи здійснення управлінських функцій.

В умовах пошуку оптимальної системи органів виконавчої влади проблема визначення принципів державного управління є надзвичайно актуальною. Наукове осмислення і теоретичне обґрунтування принципів державного управління виходить з аналізу суті самого явища.

Сучасне бачення та аналітика принципів державного управління – це фундаментальні істини, позитивні закономірності, керівні ідеї, основні положення, норми поведінки, що відображають закони розвитку відносин управління, сформульовані у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, на основі якого будується і функціонує апарат державного управління [4, с. 198]. Таким чином, принципи державного управління повинні:

- ґрунтуватися на законах розвитку суспільства, його соціальних та економічних законах і законах державного управління;
- відповідати цілям управління, відображати основні якості, зв'язки і відносини управління;
- враховувати часові та територіальні аспекти процесів державного управління;
- мати правове оформлення, тобто бути закріпленими в нормативних документах, оскільки кожен принцип управління є цілеспрямованим – його застосовують для вирішення конкретних організаційно-політичних і соціально-економічних завдань.

Поряд з існуванням у науковій літературі великої кількості різноманітних принципів управління є також багато підходів щодо їх класифікації. Водночас не існує загальноприйнятих правил такої систематизації. Тому наведемо найбільш розповсюджені підходи з цієї проблематики.

Загальні – принципи системності, об'єктивності, саморегулювання, зворотного

зв'язку, оптимальності, інформаційної достатності, демократизму, гласності, змагальності, стимулювання.

Часткові – принципи, що застосовуються у різних підсистемах чи суспільних сферах, і принципи, що застосовуються під час аналізу різних суспільних явищ, організацій, інститутів.

До структурно-процесуальних принципів, що регулюють здійснення управлінської діяльності, належать принципи відповідності елементів управлінської діяльності функціям органів виконавчої влади; конкретизації управлінської діяльності й особистої відповідальності за її результати.

Висновки. Отже, ми розглянули основні принципи державного управління в системі взаємодії механізму державного управління, за посередництвом яких втілюються об'єктивні закономірності управління. Вказані принципи виражають вимоги до всіх елементів системи виконавчої влади, а тому їх комплексне дотримання гарантує впорядкування управлінської системи, її цілеспрямоване ефективне функціонування і розвиток. Чим адекватнішою є відповідність компонентів суб'єкта державного управління принципам управління, тим ефективнішою буде його діяльність та соціально ефективнішими – управлінські результати.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Іванова О.А. Менеджмент конкурентоспроможності підприємства / О.А. Іванова // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2012. – № 3. – С. 176–180.
2. Мазаракі А.А. Сучасні проблеми регіонального розвитку торгівлі [Текст]: навч. посібник для студ. екон. спец. вищ. навч. закладів / А.А. Мазаракі. – К.: [б. в.], 1994. – 118 с.
3. Мельник А.Ф. Менеджмент державних установ і організацій: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Н.М. Кривокульська; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: ВД «Професіонал», 2006. – 464 с.
4. Осборн Д. Управление без бюрократов: пять стратегий обновления государства / Д. Осборн, П. Пластрик. – М.: [б. и.], 2001. – 256 с.
5. Файоль А. Управление – это наука и искусство / А. Файоль, Г. Эмерсон, Г. Форд. – М.: Республика, 1992. – 352 с.
6. Сабадош Г.О. Сучасні підходи до адміністративного менеджменту державних організацій [Електронний ресурс] / Г.О. Сабадош, О.В. Усенко. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2012_10_04/gu1_sabadosh.htm